

ZAJEDNIČKI OPTJECAJNI KOVINSKI NOVAC EUROPSKE EKONOMSKE I MONETARNE UNIJE – IZAZOVI UREĐENJA NACIONALNE STRANE

U radu se obrađuje monetarna politika Europske ekonomske i monetarne unije u segmentu optjecajnog kovinskog novca koji glasi na euro i euro cente kojeg izdaju države članice Europske unije (europodručje) te države koje službeno koriste ovu valutu. Budući da je Hrvatska u fazi uvođenja eura, jedna od aktivnosti je, i uređenje nacionalne strane hrvatskih eurokovanica kako bi se zaključio ovaj proces.

Gotovinski novac europodručja i država koje službeno koriste euro je kovinski novac i novčanice. Kovinski novac nije jedinstvena kategorija. Čine ga optjecajni kovinski novac, prigodni optjecajni kovinski novac te prigodni kovinski novac. Pritom se, prigodni optjecajni kovinski novac u europodručju emitira kao zajednički i nacionalni.

Optjecajni kovinski novac koji glasi na eure i euro cente te zajednički prigodni optjecajni kovinski novac koji isključivo glasi na 2 eura (uz novčanice) zakonsko je sredstvo plaćanja u svim državama koje koriste zajedničku valutu. Trenutno europodručje čini devetnaest država Europske unije. Euro kao zajedničku valutu koriste službeno i četiri države koje nisu članice Unije temeljem zaključenih monetarnih sporazuma s Unijom s pravom izdavanja eurokovanica sa nacionalnom stranom.

Optjecajni kovinski novac i zajednički prigodni optjecajni kovinski novac su jedine vrste gotovinskog novca europodručja i četiri države koje službeno koriste euro koje imaju jednu stranu – revers identičnu bez obzira na državu izdavatelja (zajednička strana), a drugu stranu (nacionalna strana) - avers s nacionalnim obilježjima.

Ključne riječi: euro, Europska unija, zajednički novac, Hrvatska

Uvod

Dvije promjene valute u nedavnoj hrvatskoj povijesti te očekivana nova zamjena nacionalnog novca zajedničkim u javnosti izazivaju razumljiv interes pa i prijemore. Ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju ona preuzima i određene obveze te prava u ovoj zajednici. Prihvatanje zajedničke valute eura u gotovinskom obliku, kao najviše faze integracije i zamjena nacionalne valute istom je i jedna od njih.

Novčana politika u Europskoj uniji u segmentu gotovinskog novca je elastična i prilagođena okolnostima u ovoj zajednici. U Uniji 19 država koristi zajedničku valutu – euro kao zakonsko sredstvo plaćanja, a u 8 država članica zakonska sredstva plaćanja su nacionalne valute.

Emisije gotovinskog novca - novčanica i kovinskog novca u europodručju su različito uređene. Novčanice su jedinstvenog izgleda za sve države koje koriste euro kao zakonsko sredstvo plaćanja.

Kovinski novac koji glasi na euro i euro cente čine tri vrste novca i to optjecajni novac, prigodni optjecajni novac te prigodni novac. Pri tomu, prigodni optjecajni kovinski novac se emitira kao zajednički i nacionalni.

Optjecajni kovinski novac koji glasi na euro i euro cente te zajednički prigodni optjecajni kovinski novac koji glasi isključivo na 2 eura je zakonsko sredstvo plaćanja u svim državama koje koriste zajedničku valutu (europodručje). Euro koriste službeno i 4 države koje nisu članice Unije temeljem zaključenih monetarnih sporazuma sa Unijom s pravom izdavanja eurokovanica s nacionalnom stranom, a taj novac je zakonsko sredstvo plaćanja u tim državama i europodručju.

Optjecajni kovinski novac koji glasi na euro i euro cente i zajednički prigodni optjecajni kovinski novac koji glasi na 2 eura su jedine vrste gotovinskog novca s nacionalnom i zajedničkom stranom. Slijedom takvoga rješenja države sa zajedničkom valutom samostalno uređuju dvije strane optjecajnog kovinskog novca (i zajedničkog prigodnog optjecajnog kovinskog novca) i to aversa te oboda apoena nominalne vrijednosti 2 eura.

Republika Hrvatska je u postupku uvođenja eura kao zakonskog sredstva plaćanja te je, sukladno javnom interesu, pristupila odabiru motiva na optjecajnom kovinskom novcu te drugim pripremama za izradu optjecajnog kovinskog novca koji glasi na euro i euro cente.

Odabrana su četiri motiva i to po jedan motiv za 2 i 1 euro te po jedan motiv za drugi, odnosno jedan motiv za treći dio apoenskog niza.

U cilju pozicioniranja Hrvatske učinjena je analiza odabranih motiva za hrvatsku nacionalnu stranu kovanica eura u odnosu na već prisutne motive na eurokovanicama te apliciranja izabranih hrvatskih motiva na pojedine apoene odnosno dijelove apoenskog niza u usporedbi s dosadašnjim rješenjima.

Motivi na dosadašnjim emisijama optjecajnog kovinskog novca europodručja i država koje službeno koriste euro su grupirani te su stavljeni u kontekst hrvatskog odabira. Pri tomu su, motivi koji su korišteni na dosadašnjim emisijama optjecajnog kovinskog novca podijeljeni u dvije skupine. Prvu skupinu čine motivi koji su reprezentanti suvereniteta pojedine države u užem smislu, a drugu skupinu čine ostali nacionalni motivi i simboli.

Analizirana je i struktura apoenskog niza ovoga novca u svim državama emitentima s aspekta apliciranja njihovih odabranih motiva na cijeli ili dio/dijelove apoenskog niza.

Odabir nacionalnih motiva na optjecajnom kovinskom novcu eura i euro centa izuzetno je bitan s obzirom na činjenicu da je ovaj novac zakonsko sredstvo plaćanja u europodručju i državama koje službeno koriste euro te da on, na određeni način, postaje svojina korisnika u svim tim državama. Od izuzetnog značaja je i numizmatička dimenzija ovih izdanja jer se interes za tim novcem, zbog tih okolnosti, širi na znatno veći broj ljudi.

Ujedno odabrana hrvatska umjetnička rješenja će zasigurno afirmirati i tu dimenziju hrvatskih eurokovanica kao artefakta te će pozicionirati i hrvatsku recentnu umjetnost u europskim i svjetskim okvirima.

1. Vrste gotovinskog novca u Europskoj uniji

Gotovinski novac u Europskoj uniji, kao i u svakoj monetarnoj uniji sa zajedničkim novcem kao i u državama s nacionalnom valutom, čine novčanice i kovinski novac.

S obzirom na razloge i okolnosti svoga nastanka, proširenja Unije te različite pristupe gotovinskom novcu u državama članicama, Unija je usvojila vrlo elastičan pristup ovoj materiji. Tako u Uniji zajedničku valutu u gotovinskom obliku čine novčanice i kovinski novac. Kovinski novac se emitira kao optjecajni novac te zajednički prigodni optjecajni novac.¹ Obje ove vrste novca su zakonsko sredstvo plaćanja u državama europodručja i u državama koje službeno koriste ovu valutu.

Države europodručja i države koje službeno koriste euro emitiraju i nacionalni prigodni optjecajni kovinski novac² i prigodni kovinski novac. Ove vrste novca su zakonsko sredstvo plaćanja samo u državama emitentima. Pritom, sve vrste kovinskog novca (uz novčanice) čine novčanu masu europodručja.

Države Europske unije koje koriste nacionalne valute emitiraju sve vrste gotovinskog novca koji glasi na te valute.³

2. Vrste zajedničkog gotovinskog novca u Europskoj uniji i državama koje službeno koriste euro kao zakonsko sredstvo plaćanja⁴

Zajednički gotovinski novac u Europskoj uniji i državama koje službeno koriste euro kao zakonsko sredstvo plaćanja su novčanice i tri vrste kovinskog novca i to prigodni optjecajni novac koji se emitira kao zajednički i nacionalni, zatim prigodni kovinski novac⁵ te optjecajni kovinski novac.

Novčanice

Novčanice eura imaju jedinstven izgled aversa i reversa. „Novčanice koje glase na euro (€) su izdane u dvije serije. Prva serija novčanica⁶ ima sedam apoen - 5 €, 10 €,

¹ Od 2004. godine isključivo se koristi apoen 2 eura identičnih karakteristika kao isti apoen optjecajnog kovinskog novca.

² Samo manji broj država.

³ Neke od tih država emitiraju i prigodne novčanice koje su namijenjene optjecaju i/ili prigodne novčanice.

⁴ Unatoč razvoju i ekspanziji bezgotovinskih oblika plaćanja još uvijek gotovinski novac ima značajne funkcije i svoj razlog postojanja. Prema Europskoj središnjoj banci funkcije i prednosti ovoga novca su u činjenici da *omogućuje slobodu i samostalnost*. Novčanice i kovanice jedini su oblik novca koji se može držati bez sudjelovanja treće osobe. Plaćanje gotovinom ne ovisi o opremi, internetu ili struji, što znači da je moguće i kada nestane struje ili izgubite karticu/*Zakonsko je sredstvo plaćanja*. Vjerovnici, kao što su trgovine i restorani, ne smiju odbiti gotovinska plaćanja, osim ako se s klijentom nisu unaprijed dogovorili o upotrebi drugog sredstva plaćanja/*Omogućuje privatnost*. U gotovinskim transakcijama poštuje se naše temeljno pravo na zaštitu privatnosti, podataka i identiteta u financijskim pitanjima/*Potiče uključenost*. Gotovina omogućuje plaćanje i štednju osobama koje nemaju pristup, ili imaju ograničen pristup, digitalnom novcu. Stoga je iznimno važna za uključivanje socijalno ugroženih građana, kao što su starije osobe ili skupine s nižim primanjima/*Omogućuje lakše praćenje troškova*. Gotovina vam pomaže da bolje kontrolirate svoje izdatke, primjerice tako što sprječava prekomjerno trošenje/*Brza je*. Novčanicama i kovanicama trenutačno namirujete plaćanja/*Sigurna je*. Gotovina se pokazala sigurnom kada je riječ o kaznenim djelima u kiberprostoru, prijevarama i krivotvorenju. Budući da je novac središnje banke, ne stvara financijske rizike za platitelja ili primatelja plaćanja/*Služi za pohranu vrijednosti*. Gotovina je više od platnog instrumenta. Omogućuje držanje novca u svrhu štednje bez rizika od nastanka statusa neispunjavanja obveza. Korisna je za manje darove i plaćanja između fizičkih osoba. Primjerice, roditelji mogu dati djetetu manje količine gotovine za plaćanje malih iznosa. Isto tako, svatko od nas može prijatelju ili bliskom poznaniku dati gotovinu da obavi kupnju u naše ime. Gotovina pridonosi i financijskoj pismenosti djece.

⁵ Službeni hrvatski naziv za ovu kategoriju novca je numizmatički novac.

⁶ Novčanice imaju označenu godinu izdanja 2002.

20 €, 50 €, 100 €, 200 € i 500 €. Druga serija novčanica⁷ se sastoji od šest apoena (svi apoeni koji čine prvu seriju osim apoena 500 €⁸). Sve su novčanice zakonsko sredstvo plaćanja u cijelom europodručju.

Razlozi za izdavanje druge serije novčanica eura su povećanje sigurnosti prilikom njihove uporabe kroz jačanje stupnja zaštite od krivotvorenja⁹ što je dijelom i posljedica razvoja tehnologije, poboljšanje izgleda novčanica temeljem iskustava proizašlih iz njihova korištenja, produžavanje roka njihove upotrebe i time smanjenja potrebe za recikliranjem. Ove promjene u konačnici utječu i na troškove izrade i manipulacije novčanicama te posljedično povećavaju emisijsku dobit. Istovremeno su primijenjeni i viši standardi glede olakšavanja rukovanja slabovidnim i slijepim osobama¹⁰.“ Matić, B. (2020). ‘Euro - buduće zakonsko sredstvo plaćanja u Hrvatskoj’, *Numizmatičke Vijesti*, 73, str. 156.

Novčanice eura se tiskaju u 17 tiskara, odnosno 11 država europodručja.

Prigodni optjecajni kovinski novac

U Europskoj uniji se emitiraju dvije vrste prigodnog optjecajnog novca i to zajednički te nacionalni. Razlikuju se po pravnom statusu - zakonsko sredstvo plaćanja u europodručju i četiri države nečlanice Unije (zajednički) odnosno samo u državi izdavatelju (nacionalni), materijalu izrade i tehničkim karakteristikama - jedinstveni tehnički parametri i slitina - (zajednički) odnosno slobodan odabir ovih elemenata – (nacionalni), propisivanje/nepropisivanje apoena koji se koristi za izradu ovoga novčanog oblika - propisan apoen kod zajedničkog apoena odnosno slobodan izbor jednog ili više apoena kod nacionalnog/ih apoena, pravu i slobodi nacionalne kreacije aversa kovanica namijenjenih optjecaju odnosno pravu i slobodi odabira izgleda aversa i reversa.

Prigodni kovinski novac

„Prigodni kovinski novac - (numizmatički novac, eng. collectors coins, njem. Sammlermünzen) izdaju države europodručja i četiri države nečlanice EU, a čine ih izdanja kovinskog novca koja glase na eure. Svaka država emitent samostalno određuje tehničke karakteristike, materijal izrade i nominalnu vrijednost toga novca. Prigodni kovinski novac, u pravilu, zakonsko je sredstvo plaćanja u državi izdavatelju i dio je novčane mase europodručja. Stoga emitirane količine toga novca moraju biti odobrene od strane ESB. Prigodni kovinski novac prvenstveno nije namijenjen optjecaju s obzirom na standarde po kojima se stvara, dijelom je često i nepodesan za novčanu cirkulaciju s obzirom na svoja svojstva i način pojave na tržištu i ne pušta se u optjecaj već se stavlja

⁷ Novčanice iz druge serije su u optjecaj puštane postupno (5 € - 2013., 10 € - 2014., 20 € - 2015., 50 € - 2017. te 100 € i 200 € - 2019.).

⁸ Godine 2019. prestalo je njihovo izdavanje. Razlozi napuštanja ovoga najvećeg apoena su sprječavanje financiranja terorizma i „pranja“ novca. Iskustva u korištenju ovoga apoena rezultirala su novim spoznajama te su te okolnosti utjecale na ovakvo rješenje. Inače taj apoen ostaje i dalje zakonsko sredstvo plaćanja. Pojava povlačenja jednog ili više apoena poznata je od ranije (...).

⁹ Novčanice se same trebaju štiti od krivotvorenja.

¹⁰ Krupne brojke; reljefni tisak koji se lako osjeti; taktilne oznake uz rubove novčanica od 200 € i 500 €. Na novčanicama od 100 €, koja je jednake širine kao i novčanice veće vrijednosti, nema takvih oznaka. Pri tomu se rukovalo principom »Dobar dizajn za slijepe i slabovidne osobe dobar je dizajn za svakoga. <https://www.ecb.europa.eu/euro/visually/html/index.hr.html> (19.2.2020.)

u prodaju. Prodaje se po cijeni višoj od nominalne vrijednosti. Njegova prodajna cijena može biti uvećana i za porez“ Matić, B. (2020). Euro - buduće zakonsko sredstvo plaćanja u Hrvatskoj, *Numizmatičke Vijesti*, 73, str. 164

Optjecajni kovinski novac

„Apoenski niz optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa sastoji se od tri dijela (2 i 1 eura; 50,20 i 10 euro centa; 5, 2 i 1 euro cent). U svrhu olakšavanja manipulacije optjecajnim kovinskim novcem eura i euro centa te povećanja sigurnosti njegove upotrebe, apoeni eura i euro centa imaju više razlikovnih obilježja i to: promjer, debljinu, masu, boju, oblik uređenja ruba novca, magnetičnost i elektroprovodljivost.

Promjer apoena: radi lakšeg korištenja novca slijepih osoba apoeni unutar svakog dijela od strane apoenskog niza imaju razliku promjera koju te osobe mogu detektirati.¹¹

Debljina apoena: svaki veći apoen je deblji - osim apoena 2 € i 1 €, a samo apoeni 1, 2 i 5 euro centa imaju istu debljinu.

Masa apoena: apoen koji ima veću vrijednost ima i veću masu - osim apoena 1 euro.

Boja apoena: apoeni u svakom dijelu apoenskog niza imaju različitu boju (crvena, žuta i kombinacija žuto srebrene odnosno srebreno žute).

Oblik uređenja oboda novca: apoen 2 € ima sitne ureze s utisnutim natpisima, odnosno ornamentima. Natpis može biti utisnut tako da je čitljiv samo sa aversa novca¹² ili samo sa reversa novca, odnosno da je na jednom apoenu natpis naizmjeničan (čitao sa aversa i reversa)“ Matić, B. (2020). Euro - buduće zakonsko sredstvo plaćanja u Hrvatskoj, *Numizmatičke Vijesti*, 73, str. 160.

Svaki apoen u apoenskom nizu ima različito uređenje oboda što, uz druge razlikovne elemente, omogućuje lakše raspoznavanje pojedinog apoena (Tablica 1.). Magnetični su apoeni 5, 2 i 1 euro centa.

Tablica 1. Apoenski niz optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa – uređenje oboda

Nominalna vrijednost (euro)	Izgled oboda novca
2	natpis blago nazupčan
1	prekinuto nazupčan
0,50	valovito nazupčan
0,20	gladak sa sedam ureza
0,10	valovito nazupčan
0,05	gladak
0,02	gladak sa žljebom
0,01	gladak

Izvor: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro-coins-and-notes/euro-coins/common-sides-euro-coins_en#twoeuro

¹¹ Slijepe osobe mogu razlikovati promjere „susjednih“ apoena ukoliko je ta razlika najmanje 2 milimetra.

¹² Apoeni koji imaju natpis čitao samo sa aversa ili samo sa reversa u suštini su dva otkova i predstavljaju dva tipa novca što može biti i predmet numizmatičkog interesa.

Strane kovinskoga novca i njihova uloga u novčanim emisijama

Recentni kovinski novac ima tri strane: avers, revers i obod. U pravilu, avers i revers kovinskoga novca kroz tekstualni i slikovni prikaz identificiraju izdavatelja. Obod novca može također biti korišten na isti način kao avers i revers s tim da je to često kombinirano s različitim uređenjima oboda (urezi, naizmjenično urezi i ravne površine ili na druge načine).

Avers (prednja strana novca)

Prema većini teoretičara avers je ona strana novca na kojoj se nalazi neki od nacionalnih simbola u užem smislu – grb države, ime emitenta novca, lik državnoga poglavara, zastava.

Avers zajedničkog optjecajnog kovinskoga novca koji glasi na euro i euro cente kreiraju samostalno države izdavatelji ovoga novca, stoga je ova strana novca različita kod svakog emitenta.

U pravilu, svaka država emitent zajedničkog optjecajnog kovinskoga novca izdaje vlastite kovanice svake godine s jednim motivom. „Okolnosti koje su vezane za promjenu vladara ili obavljanje pozicije poglavara države u istoj godini izdanja može rezultirati novom ili novim emisijama ovoga novca sukladno tim okolnostima (...) Europska središnja banka dopustila je da optjecajni kovinski novac može imati oznaku stvarne godine izrade. Tako je pet država - Belgija, Finska, Francuska, Nizozemska i Španjolska „iskoristilo ovu mogućnost te je izdalo sve optjecajne apoene eura i eurocenta s oznakom godine 1999., 2000., 2001. i 2002. Takvim su postupkom povećale broj različitih apoena (s obzirom na godinu izdanja). Slično je učinio i Monako s tim da je ova država pustila u optjecaj dva umjesto četiri izdanja. Sukladno tomu, ukupna količina različitih apoena dosegla je u trenutku puštanja u optjecaj eura i eurocenta ukupno 163 komada. Slovenija, Cipar, Litva i Letonija izdaju optjecajne apoene 2 eura s obodnim natpisom koji je okrenut prema aversu ili prema reversu. Striktno sa numizmatičkog stajališta radi se o dva različita izdanja“ (Matić, 2016;38)

Optjecajni kovinski novac je zakonsko sredstvo plaćanja u svim državama europodručja i četiri države nečlanice Europske unije.

Zajednički element na nacionalnoj strani svih eurokovanica su dvanaest zvjezdica – simbol Europske unije prikazane uz obod novca.

Dizajn reversa (zajedničke strane novca)

Zajednička strana (revers) optjecajnog kovinskoga novca eura i euro centa je identična za sve emitente ovoga novca. Na kovanicama od 2 i 1 eura te 50, 20 i 10 euro centi prikazana je Europska unija prije proširenja. Na kovanicama 5, 2 i 1 euro cent prikazana je zemaljska kugla s Europom, Afrikom i Azijom.

Kao rezultat proširenja Europske unije tijekom 2007. godine dolazi do promjene dizajna zajedničke strane (reversa) pet kovinskih apoena – 2, 1 euro, 50, 20, 10 euro centa.¹³ Otada se na zajedničkoj strani tih kovanica nalazi geografska karta zapadne Europe.

¹³ Novi dizajn postaje obavezan za primjenu od 2008. godine za sve države europodručja. Samo tri najmanja apoena nisu redizajnirana.

Pri tomu i nadalje ovaj je promijenjeni dizajn identičan za sve države izdavatelje ovoga novca.

Svi apoeni imaju jasno prikazanu nominalnu vrijednost na reversu (zajedničkoj/europskoj strani).

Apoeni i prve i druge serije i dalje su zakonsko sredstvo plaćanja u europodručju i četiri države koje službeno koriste euro.

Optjecajni kovinski novac je kovan medaljerski¹⁴ (germanski način).

Obod novca

Obod novca kao treća strana je izuzetno bitan prostor kod recentnog kovinskog novca, ponajprije u segmentu zaštite od krivotvorenja, ali i kao mjesto za slikovne i/ili tekstualne poruke.

3. Kovnice novca u Europskoj uniji

U EU trenutno 18 država¹⁵ ima nacionalne kovnice novca, s tim da ih Njemačka ima 5, što znači da je ukupan broj kovnica 24. Trinaest država europodručja izrađuje kovinski novac koji glasi na eure i euro cente. Eurokovanice (sve vrste) izrađuju se u 17 kovnica.

U tu grupu država spada i Hrvatska koja ima vlastitu kovnicu novca – Hrvatski novčarski zavod.

4. Pravna regulativa emisija zajedničkog novca u Europskoj uniji

Pravna regulativa koja se odnosi na emisije zajedničkog novca europodručja osim pravnim aktima EU regulirana je i nacionalnim zakonodavstvom svake države emitenta ovoga novca.

Pravni akti EU kojima je regulirana monetarna sfera su sekundarni pravni izvori i to uredbe (obvezujući zakonodavni akti) i odluke (obvezujući pravni akti za one na koje se odnosi), a čine ih:

- Uredba Vijeća (EZ) o uvođenju eura br. 1103/97., 17. lipanj 1997.
- Uredba Vijeća (EZ) o uvođenju eura novčani promet br. 974/98., svibanj 1998.
- Odluka Europske središnje banke o apoenima, specifikacijama, reprodukciji, razmjeni i povlačenju euro novčanica (ECB/2003/4) (2003/205 / EC), ožujak 2003.
- Smjernica o provedbi mjera za suzbijanje reprodukcije novčanica koje glase na euro, razmjeni i povlačenju euro novčanica (ECB / 2003/5) (2003/206 / EC), ožujak 2003.
- Uredba Vijeća (EZ) br. 975/98., svibanj 1998. o apoenima i tehničkim specifikacijama kovinskog novca namijenjenog za optjecaj

¹⁴ Prikaz na aversu i prikaz na reversu novca okrenuti su prema gledatelju ukoliko se novac okreće oko svoje horizontalne osi (↑↑).

¹⁵ Austrija, Belgija, Češka, Danska, Hrvatska, Finska, Francuska, Italija, Litva, Mađarska, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Španjolska i Švedska.

- Uredba Vijeća (EZ) br. 2182/2004., prosinac 2004. o medaljama i žetonima sličnim kovinskom novcu europodručja
- Uredba Vijeća (EZ) br. 2183/2004., prosinac 2004. o proširenju primjene Uredbe (EZ) br. 2182/2004. o medaljama i žetonima sličnim kovinskom novcu europodručja na države koje nisu dio europodručja.

Nacionalna regulativa Republike Hrvatske u svezi uvođenja eura odnosi se na usvajanje zajedničke valute te regulaciju samoga procesa uvođenja ove novčane jedinice. Čini ju:

- Odluka o donošenju Strategije za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, Narodne novine 43/18.
- Odluka o donošenju Nacionalnog plana zamjene hrvatske kune eurom, Narodne novine 146/2020.
- Memorandum o razumijevanju između Republike Hrvatske, država članica europodručja i Europske komisije o početku proizvodnje eurokovanica i o pripremnim aktivnostima prije početka proizvodnje.

5. Dosadašnja rješenja izgleda nacionalnih strana zajedničkog optjecajnog kovinskog novca Europske ekonomske i monetarne unije (EMU) i država koje službeno koriste euro

Pristup odabiru motiva i dizajna nacionalne strane optjecajnog kovinskog novca koji glasi na eure i euro cente u državama europodručja je različit. Raznolikost povećavaju i države emitenti ovoga zajedničkoga novca koje nisu članice EU ali koriste službeno ovu valutu¹⁶ (Tablica 2.).

¹⁶ Imena država su pisana u kurzivu.

Tablica 2. Motivi na nacionalnoj strani eurokovanica po apoenima¹⁷

Država	Motiv/nominalna vrijednost
Austrija	<p>2 eura: portret pacifistkinje Berthe von Suttner, koja simbolizira višedesetljetnu potporu Austrije miru i austrijska zastava.</p> <p>1 euro: lik austrijskog skladatelja Wolfganga Amadeusa Mozarta i austrijska zastava.</p> <p>50 centi: secesijska zgrada u Beču i austrijska zastava.</p> <p>20 centi: palača Belvedere u kojoj je potpisan ugovor o ponovnom uspostavljanju austrijskog suvereniteta 1955. godine i austrijska zastava.</p> <p>10 centi: katedrala Sv. Stjepana i austrijska zastava.</p> <p>5 centi: alpski jaglac i austrijska zastava.</p> <p>2 centa: runolist i austrijska zastava.</p> <p>1 cent: gencijana i austrijska zastava.</p>
Belgija	<p>Svi apoeni eurokovanica imaju isti dizajn:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na prvoj seriji je portret kralja Alberta II. i kraljev monogram. - na drugoj seriji je također portret kralja Alberta II., kraljev monogram i oznaka za državu BE, no ovaj put u skladu sa standardima EU. - treća serija eurokovanica ima portret kralja Philippa i kraljev monogram i oznaka za državu BE.
Cipar	<p>2, 1 euro: idol u obliku križa iz bakrenog doba i nacionalni naziv države napisan na grčkom i turskom jeziku.</p> <p>50, 20, 10 centi imaju isti dizajn: trgovački brod iz Kirenije koji datira iz 4. st. pr. n. e. i nacionalni naziv države napisan na grčkom i turskom jeziku.</p> <p>5, 2, 1 cent imaju isti dizajn: mufon, vrsta divlje ovce na Cipru i nacionalni naziv države napisan na grčkom i turskom jeziku.</p>
Estonija	Svi apoeni eurokovanica imaju isti dizajn - geografski prikaz Estonije i nacionalni naziv države »Esti«.
Finska	<p>2 eura: plod i cvijet močvarne jagode¹⁸.</p> <p>1 euro: motiv koji prikazuje dva labuda u letu.</p> <p>50, 20, 10, 5, 2, 1 cent: finski grb¹⁹.</p>

¹⁷ Unatoč činjenici da je kod proizvodnje dva najmanja apoena (2 i 1 euro cent) u nekim državama došlo do pogoršanja omjera troškova izrade tih apoena i njihove prihvatljivosti kroz uređenje emisija eura i euro centa s hrvatskom nacionalnom stranom, ova dva apoena nisu izostavljena (detaljnije *Numizmatičke Vijesti*, 73, str. 167-168.).

¹⁸ Motivi su identični motivima na kovanicama finske marke.

¹⁹ Različiti motivi heraldičkog lava upotrijebljeni su na nekoliko finskih kovanica u povijesti, na primjer na kovanicama 1 finske marke između 1964. i 2001. godine.

Francuska	<p>2, 1 euro: prikaz drveta koje simbolizira život, kontinuitet i rast. Nalazi se u šesterokutu i okruženo je motom Republike, »Liberté, Egalité, Fraternité« (sloboda, jednakost, bratstvo) i oznaka za državu - RF 50,20,10 centi imaju isti dizajn: osuvremenjeni lik sijačice i oznaka za državu – RF. 5.2.1 cent imaju isti dizajn: personifikacija države - lik Marianne i oznaka za državu – RF.</p>
Grčka	<p>2 eura: prikazan je lik iz grčke mitologije – Europa. 1 euro: motiv atenske tetradrahme iz 5. st. pr. n. e. 50 centi: (lepta)²⁰ lik političara Eleftheriosa Venizelosa (1864.–1936.). 20 centi: (lepta) lik političara i prvog guvernera Grčke Joanisa Kapodistriasa (1776.–1831.). 10 centi: (lepta) lik predvodnika i vodeće ličnosti grčkog prosvjetiteljstva Rigasa Fereosa (Velestinlis) (1757.–1798.). 5 centi: (lepta) suvremeni tanker. 2 centa: (lepta) korveta koja se upotrebljavala tijekom grčkog rata za neovisnost (1821.–1827.). 1 cent: (lepta) atenska trijera (brod) iz 5. st. pr. n. e.</p>
Irska	<p>Svi apoeni eurokovanica imaju isti dizajn. Na njima je prikazana Irski grb i natpis »Éire«, naziv za Irsku na irskom jeziku.</p>
Italija	<p>2 eura: Rafaelov portret Dantea Alighierija i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 1 euro: crtež Leonarda da Vincija koji prikazuje idealne proporcije ljudskog tijela i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 50 centi: kip cara Marka Aurelija na konju i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 20 centi: kip Umberta Boccionija, vodećeg predstavnika talijanskog futurizma i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 10 centi: djelo »Rođenje Venerino« Sandra Botticellija i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 5 centi: amfiteatar Flavijevaca iz 80. godine naše ere i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 2 centa: toranj Mole Antonelliana koji je oblikovao arhitekt Alessandro Antonelli 1863. i oznaka države RI te oznaka kovnice (R). 1 cent: dvorac Castel del Monte i oznaka države RI te oznaka kovnice (R).</p>

²⁰ Jedino Grčka umjesto naziva za stoti dio eura - euro cent koristi naziv za stoti dio bivše nacionalne novčane jedinice drahme – lepta.

Latvija	<p>2, 1 euro: Na kovanici od 2 € prikazana je Latvijka u narodnoj nošnji²¹ i natpis Republika Latvija.</p> <p>50, 20, 10 centi: veliki grb Republike Latvije i natpis Latvija.</p> <p>5, 2, 1 cent: mali grb Republike Latvije i natpis Latvija.</p>
Litva	Svi apoeni eurokovanica imaju isti dizajn. Na njima je prikazan grb Republike Litve, Vytiš te naziv države izdavateljice »LIETUVA«.
Luksemburg	Svi apoeni eurokovanica imaju isti dizajn - profil Njegove Kraljevske Visosti velikoga vojvode Henrija. Na njima se također nalazi ime države izdavateljice napisan na luksemburškom jeziku »Lëtzebuerg«.
Malta	<p>2, 1 euro: simbol Suverenog malteškog reda - osmerokraki križ.</p> <p>50, 20, 10 centi: grb Malte i naziv države izdavateljice - Malta.</p> <p>5, 2, 1 cent: oltar prapovijesnog hrama Mnajdra koji je izgrađen oko 3600. godine prije naše ere i naziv države izdavateljice - Malta.</p>
Nizozemska	<p>2, 1 euro: prva serija: prikazana je kraljica Beatrix uz natpis »Beatrix Koningin der Nederlanden« (kraljica Nizozemske). druga serija: prikazan je kralj Willem-Alexander uz natpis »Willem-Alexander Koning der Nederlanden« (kralj Nizozemske) i oznake kovnice.</p> <p>50, 20, 10, 5, 2, 1 cent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: prikazana je kraljica Beatrix uz natpis »Beatrix Koningin der Nederlanden« (kraljica Nizozemske) izmijenjenoga izgleda u odnosu na 2 i 1 euro. - druga serija: iznad lika kralja Willema-Alexandera nalazi se natpis »Willem-Alexander Koning der Nederlanden« (kralj Nizozemske) izmijenjenoga izgleda u odnosu na 2 i 1 euro.
Njemačka	<p>2, 1 euro: grb Njemačke²² i oznaka kovnice²³.</p> <p>50,20,10 centi: Brandenburških vrata i oznaka kovnice.</p> <p>5,2,1 cent: hrastova grančica²⁴ i oznaka kovnice.</p>
Portugal	<p>2, 1 euro: portugalski dvorci i grbovi (kružno). U sredini je kraljevski pečat iz 1144. i natpis Portugal.</p> <p>50,20,10 centi: portugalski dvorci i grbovi (kružno). U sredini kraljevski pečat iz 1142. godine i natpis Portugal.</p> <p>5,2,1 cent: portugalski dvorci i grbovi (kružno). U sredini se nalazi motiv prvog kraljevskog pečata iz 1134. godine i natpis Portugal.</p>

²¹ Taj je motiv prvotno upotrijebljen na srebrnoj kovanici od 5 latsa 1929./1931. godine.

²² Njemačka je i u emisijama svoje nacionalne valute koristila različite inačice heraldičkog znaka (orla).

²³ Pet kovnica: A - Berlin, D - Minhen, F - Štuttgart, G - Karlsruhe i J - Hamburg.

²⁴ Koji podsjeća na onaj s nekadašnjih kovanica njemačkog pfeninga.

Slovačka	<p>2,1 euro: slovački grb i natpis Slovensko (Slovačka).</p> <p>50,20,10 centi: dvorac u Bratislavi i slovački grb, naziv države izdavateljice na nacionalnom jeziku Slovensko (Slovačka) te oznaka kovnice.</p> <p>5,2,1 cent: vrh Tatra - Kriváň, simbol suvereniteta slovačkog naroda i nacionalni simbol Slovačke i slovački grb, naziv države izdavateljice na nacionalnom jeziku Slovensko (Slovačka) te oznaka kovnice.</p>
Slovenija	<p>2 eura: pjesnik France Prešeren i natpis »Shivé naj vsi naródi« (Svi narodi da žive) – stih iz njegove pjesme »Zdravica« koji je upotrijebljen i u slovenskoj nacionalnoj himni te natpis Slovenija.</p> <p>1 euro: portret Primoža Trubara, autora prve knjige tiskane na slovenskom jeziku te natpis Slovenija.</p> <p>50 centi: planina Triglav te natpis Slovenija.</p> <p>20 centi: konji lipicanci te natpis Slovenija.</p> <p>10 centi: prikaz neostvareni plan arhitekta Jože Plečnika za slovenski parlament te natpis Slovenija.</p> <p>5 centi: sijač²⁵ te natpis Slovenija.</p> <p>2 centa: prikaz Kneževa kamena ustoličenja te natpis Slovenija.</p> <p>1 cent: roda te natpis Slovenija.</p>
Španjolska	<p>2, 1 euro:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: portret španjolskog kralja Juana Carlosa I. i natpis Espana (Španjolska). - druga serija (2010.): portret španjolskog kralja Juana Carlosa I. i natpis Espana (Španjolska), ali je dizajn preinačen u skladu sa standardima EU. - treća serija: lik novog kralja Felipea VI. i oznaka države »ESPAÑA «. <p>50, 20, 10 centi: lik Míguela de Cervantesa, oca španjolske književnosti, natpis Espana (Španjolska) i oznaka kovnice.</p> <p>5, 2, 1 cent: katedrala u gradu Santiago de Compostela, natpis Espana (Španjolska) i oznaka kovnice.</p>
Andora	<p>2 eura: grb Andore.</p> <p>1 euro: nekadašnje sjedište parlamenta zgrada Casa de la Vall.</p> <p>50, 20, 10 centi: romanička crkva Santa Caloma.</p> <p>5, 2, 1 cent: pirinejska divokoza i zlatni orao.</p>

²⁵ Veza s ranijim izdanjima slovenskog tolara.

<i>Monako</i>	<p>2 eura:</p> <ul style="list-style-type: none"> - u prvoj seriji prikazana je Njegova Presvijetla Visost knez Rainier III. i natpis Monako te oznake kovnice. - u drugoj seriji je portret Njegove Presvijetle Visosti kneza Alberta II. i natpis Monako te oznake kovnice. <p>1 euro:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na prvoj seriji nalazi se dvostruki portret Njegove Presvijetle Visosti kneza Rainiera III. i Njegove Presvijetle Visosti kneza nasljednika Alberta te natpis Monako i oznake kovnice. - druga serija - izgled ovoga apoena je identičan izgledu apoena 2 eura iz druge serije. <p>50, 20, 10 centi: knežev pečat i natpis Monako te oznake kovnice.</p> <p>5, 2, 1 cent: grb kneza vladara Monaka i natpis Monako te oznake kovnice.</p>
<i>San Marino</i>	<p>2 eura:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: zgrada Vlade (Palazzo Pubblico) i natpis San Marino te oznaka kovnice. - druga serija: portret svetog Marina i natpis San Marino te oznaka kovnice. <p>1 euro:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: službeni grb Republike i natpis San Marino te oznaka kovnice. - druga serija: drugi toranj i natpis San Marino te oznaka kovnice. <p>50 centi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: prikazana su tri tornja u San Marinu: Guaita, Cesta i Montale te natpis San Marino i oznaka kovnice. - druga serija: portret je svetog Marina te natpis San Marino i oznaka kovnice. <p>20 centi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: portret svetog Marina u stilu Guercinove škole te natpis San Marino i oznaka kovnice. - druga serija: prikazan je Monte Titano s tri tornja te natpis San Marino i oznaka kovnice. <p>10 centi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: prikazana je bazilika svetog Marina te natpis San Marino i oznaka kovnice. - druga serija: prikazana je crkva svetog Franje te natpis San Marino i oznaka kovnice. <p>5 centi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: prvi toranj (Guaita) te natpis San Marino i oznaka kovnice. - druga serija: crkva svetog Kvirina te natpis San Marino i oznaka kovnice. <p>2 centa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: spomenik slobodi te natpis San Marino i oznaka kovnice. - druga serija: gradska vrata te natpis San Marino i oznaka kovnice. <p>1 cent:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: prikazuje treći toranj (Montale) te natpis San Marino i oznaka kovnice. - druga serija: službeni grb Republike San Marino te natpis San Marino i oznaka kovnice.
<i>Vatikan</i>	<p>Svi apoeni eurokovanica imaju iste motive s tim da je dizajn prvog dijela apoenskog niza (2,1 euro) različit u odnosu na ostale apoene apoenskog niza.</p> <ul style="list-style-type: none"> - prva serija: prikazan je papa Ivan Pavao II., natpis CITTÀ DEL VATICANO i oznaka kovnice (2002. i 2005. godine). - druga serija: grb kardinala Kamerlenga, vršitelja dužnosti šefa Države Vatikanskog Grada i polukružni natpis »SEDE VACANTE«, natpis CITTÀ DEL VATICANO i oznaka kovnice (2005.-2006. godine). - treća serija: papa Benedikt XVI., natpis CITTÀ DEL VATICANO i oznaka kovnice (2006.-2013. godine). - četvrta serija: papa Franjo (2014.), natpis CITTÀ DEL VATICANO i oznaka kovnice. - peta serija: prikazuje grb poglavara Države Vatikanskog Grada, pape Franje, natpis CITTÀ DEL VATICANO i oznaka kovnice (2017.).

Izvor: <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/>, zbirka autora

Pristupi kod uređenja nacionalne strane optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa

U odabiru motiva apliciranih na pojedinim apoenima u apoenskom nizu optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa ili dijelovima apoenskog niza postoji različit pristup u državama emitentima ovoga novca. Moguće ih je razvrstati u pet grupa (Tablica 3.).

Tablica 3. Načini uređenja apoenskog niza optjecajnog kovinskog novca europodručja i država koje službeno koriste euro glede motiva apliciranih na apoene u apoenskom nizu

Broj motiva na nacionalnoj strani pojedinog apoena/dijela apoenskog niza	Država	Ukupno država
Svaki dio apoenskog niza (2,1 euro/50, 20, 10 euro centi/5, 2, 1 euro cent) ima različite motive (tri motiva)	Cipar, Francuska, Latvija, Malta, Monako, Njemačka, Portugal, Slovačka i Španjolska ²⁶	9
Isti motiv na svim apoenima apoenskog niza (jedan motiv)	Belgija, ²⁷ Estonija, Irska, Litva, Luksemburg, Nizozemska i Vatikan ²⁸	7
Svaki apoen ima različit motiv (osam motiva)	Austrija, Grčka, Italija, Slovenija i San Marino	5
Različit motiv na prvom dijelu apoenskog niza (2,1 euro), drugi dio apoenskog niza (50, 20, 10 eura centa) i treći dio apoenskog niza (5, 2, 1 euro cent) imaju isti motiv (tri motiva)	Finska	1
Različit motiv na prvom dijelu apoenskog niza (2, 1 euro), drugi dio apoenskog niza (50, 20, 10 eura centa) ima isti motiv, treći dio apoenskog niza (5, 2, 1 euro cent) ima isti motiv (četiri motiva)	Andora	1

Najzastupljeniji pristup glede odabira motiva na nacionalnoj strani optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa je onaj kod kojega svaki dio apoenskog niza ima različit motiv (ukupno tri motiva). Ovakvo rješenje ima 9 država.^{26,27,28}

Po zastupljenosti slijedi rješenje kod kojega se isti motiv nalazi na svakom apoenu, a primijenjeno je u 7 država.

Ukupno 5 država ima rješenje kod kojega svaki apoen ima različit dizajn nacionalne strane.

Ostala rješenja glede uređenja nacionalne strane apoena zajedničkog optjecajnog kovinskog novca su pojedinačna.

Odabirom motiva za pojedini dio apoenskog niza države emitenti su se i opredijelili za relativni položaj (rang) motiva u određenoj skupini.

²⁶ Španjolska - prvi dio apoenskog niza izdan je u dvije serije kao posljedica usklađenja dizajna s normama.

²⁷ Belgija je izdala tri serije kovanica pri čemu su prva i druga serija identične glede motiva, s tim da je kod druge serije dizajn usklađen sa standardima EU. Treća serija je rezultat promjene vladara.

²⁸ Vatikan je izdao pet serija ovoga novca zbog okolnosti promjene poglavara, odnosno razdoblja interregnuma.

Zastupljenost pojedinih motiva na nacionalnim stranama eura i euro centa država europskog područja i država koje službeno izdaju ovu zajedničku valutu

Odabir motiva za nacionalnu stranu optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa u svakoj državi su, gotovo bez iznimke, prolazili javni odabir. Najzastupljeniji su, razumljivo, nacionalni simboli u užem smislu koji su vezani za suverenitet, a tek onda slijede ostali nacionalni simboli. Često se pojavljuje i kombinacija tih motiva na jednome apoenu ili dijelu, odnosno dijelovima apoenskog niza.

Nacionalni motivi u užem smislu – obilježja suverenosti države

U temeljna obilježja koja karakteriziraju svaku suverenost, a koje je moguće aplicirati na novac, ubrajaju se: prostor (teritorij) koji je određen granicama, grb i zastava. Ime države i/ili lik državnog poglavara²⁹ svakako određuju emitenta novca te ih je nužno uvrstiti u ovu kategoriju. Na optjecajnom kovinskom novcu koji glasi na euro i euro cente obilježja suverenosti u užem smislu su prisutna kod svake države emitenta ovoga novca.

Simboli suverenosti kod optjecajnog kovinskog novca koji glasi na euro i euro cente nalaze se na nacionalnoj strani i/ili obodu novca (Tablica 4.)

Tablica 4. Simboli suverenosti na optjecajnom kovinskom novcu koji glasi na euro i euro cente

Država	Nacionalni simboli ³⁰ na aversu: ime države, početna slova države, lik državnog poglavara, grb, zastava	Obod novca ³¹
Austrija	zastava	2 EURO ***, ponovljeno četiri puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Belgija	lik državnog poglavara, inicijali države	2 **, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Cipar	naziv države napisan na grčkom i turskom jeziku	2 ΕΥΡΩ 2 EURO ponovljeno dvaput, čitljivo s aversa ili s reversa
Estonija	nacionalni naziv države »Eesti« i geografski prikaz Estonije	EESTI o, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Finska	grb ³² .	SUOMI FINLAND ***, čitljivo s aversa ili s reversa
Francuska	moto, inicijali države RF	2 **, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa

²⁹ Najčešće samo države koje su monarhističkog uređenja (kraljevine, kneževine i vojvodstva) te Vatikan imaju na novcu lik državnog poglavara.

³⁰ U užem smislu. Ovi simboli su i bitna obilježja suverenosti.

³¹ Jedino se obodi kovanica apoena 2 eura razlikuju kod svake države emitenta u dijelu koji se odnosi na natpis i/ili ornamente. Kod pojedinih država upravo ili isključivo se nalaze, između ostaloga, i nacionalni simboli na njima.

³² Različiti motivi heraldičkog lava upotrijebljeni su na nekoliko finskih kovanica u povijesti, na primjer na kovanicama 1 finske marke između 1964. i 2001. godine.

Grčka	nema	ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ * (Helenska Republika), čitljivo s aversa ili s reversa
Irska	grb i natpis »Éire«, naziv za Irsku na irskom jeziku	2**, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Italija	oznaka države - RI	2*, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Latvija	grb i natpis Latvija.	DIEVS * SVĒTĪ * LATVIJU (BOŽE, BLAGOSLOVI LATVIJU), čitljivo s aversa ili s reversa
Litva	grb te naziv države izdavateljice »LIETUVA«	LAISVĖ * VIENYBĖ * GEROVĖ * (sloboda * jedinstvo * blagostanje), čitljivo s aversa ili s reversa
Luksemburg	lik državnog poglavara i njegova titula, ime države izdavateljice na luksemburškom jeziku »Lëtzebuerg«	2**, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Malta	ime države - Malta.	“2✠✠”, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Nizozemska	lik državnog poglavara i njegova titula	GOD * ZIJ * MET * ONS * (Neka je Bog s nama), čitljivo s aversa ili s reversa
Njemačka	grb Njemačke ³³	EINIGKEIT UND RECHT UND FREIHEIT (jedinstvo, pravda i sloboda) i grb, čitljivo s aversa ili sa reversa
Portugal	natpis Portugal	pet grbova i sedam dvoraca, s jednakim razmakom među njima
Slovačka	grb i natpis Slovensko (Slovačka)	SLOVENSKÁ REPUBLIKA, dvije zvijezde s lipovim listom između, čitljivo s aversa ili s reversa
Slovenija	ime države - Slovenija	SLOVENIJA, uz koju se nalazi urezana točka, čitljivo s aversa ili s reversa
Španjolska	lik državnog poglavara, njegova titula	2**, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Andora	grb	2**, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Monako	lik državnog poglavara i njegova titula	2**, ponovljeno šest puta, 2**, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
San Marino	ime države - San Marino	2*, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa
Vatikan	lik državnog poglavara, natpis CITTÀ DEL VATICANO, grb	2*, ponovljeno šest puta, naizmjenično čitljivo s aversa i s reversa

Izvor: <https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/>, zbirka autora

Sve države emitenti optjecajnog kovinskog novca na svim apoenima apoenskog niza ili na njegovim dijelovima, osim Grčke, na nacionalnoj strani (aversu) imaju nacionalne simbole u užem smislu (ime države ili početna slova službenog naziva države,

³³ Njemačka u emisijama svoje nacionalne valute je koristila različite varijacije svoga grba (orao).

lik državnog poglavara,³⁴ grb ili zastavu). Ovi simboli se pojavljuju pojedinačno ili dva, odnosno više simbola istovremeno kod pojedinih izdavatelja.

S obzirom na slobodu uređenja oboda apoena 2 eura u smislu odabira natpisa i/ili simbola koji se može aplicirati na tu stranu novca, šest država Estonija, Finska, Grčka, Njemačka, Slovačka i Slovenija imaju nacionalne simbole u užem smislu (ime države, grb) na ovoj strani kovanica.

Natpisi na obodu mogu biti čitljivi istovremeno s aversa i reversa ili samo s jedne strane (aversa, odnosno s reversa) kod pojedinog apoena. Zastupljenija je varijanta uređenja oboda apoena 2 eura (13 država), kod koje je tekst istovremeno čitljiv i s aversa i s reversa (natpisi su naizmjenično okrenuti). Manju grupu čini 9 država kod kojih je natpis na obodu čitljiv s reversa³⁵ novca, ali s aversa u manjem broju slučajeva. Time ti apoeni predstavljaju varijantu istoga kataloškog broja, pa time mogu biti interesantni za pojedine sakupljače ovoga novca³⁶.

Svi apoeni optjecajnog kovinskog novca imaju označenu godinu izdanja.

Ostali nacionalni simboli na nacionalnoj strani optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa

Nacionalni simboli upravo zbog činjenice da su vezani za određenu naciju su u svakoj državi različiti. Unatoč tomu pojedine nacionalne simbole je moguće grupirati sukladno što oni predstavljaju. Tako je moguće uočiti da su u ovoj kategoriji najzastupljenija različita arhitektonska zdanja, povijesne ličnosti, flora, fauna, moto države, personifikacije države.

Simboli koji se još pojavljuju na eurokovanicama su i antikni i povijesni novac zatim i simboli koji su korišteni ranije na nacionalnom novcu, dijelom izmijenjenog (osuvremenjenog) ili neizmijenjenog dizajna, razni artefakti i drugo.

Pojedine države imaju i oznake kovnice na nacionalnoj strani eurokovanica: Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Slovačka, Španjolska, Monako, San Marino i Vatikan.

Neki motivi su prikazani samo kod jedne od država emitenta ovoga novca.

6. Hrvatska nacionalna strana optjecajnog kovinskog novca koji glasi na euro i euro cente

Hrvatska je odabir motiva za nacionalnu stranu eurokovanica provela kroz slijedeće aktivnosti:

- Komisija za novac Hrvatske narodne banke je lipnja 2021. godine razmotrila prijedloge Komisije za odabir prijedloga likovnog rješenja hrvatske nacionalne strane optjecajnog kovinskog novca eura i euro centa te je načinjena rang lista motiva,

³⁴ Samo države koje su monarhističkog uređenja (kraljevine, kneževine i vojvodstva) te Vatikan.

³⁵ Prema određenju strane novca od autora ovoga teksta.

³⁶ Što u konačnici može utjecati neznatno na njihovu poželjnost.

- u prvoj polovini srpnja 2021. godine donesene su ocjene predloženih motiva i prijedlog novih motiva od strane građana,
- Komisija za novac Hrvatske narodne banke je u srpnju 2021. godine utvrdila konačni prijedlog motiva za nacionalne strane budućih hrvatskih eurokovanica, koji će razmotriti Nacionalno vijeće za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj i o čemu će Vlada donijeti zaključak,
- Hrvatska narodna banka je u kolovozu 2021. raspisala javni natječaj za izbor dizajna nacionalne strane kovanica.

U svrhu nastavka uvođenja eura kao zakonskog sredstva plaćanja u Hrvatskoj u rujnu 2021. godine potpisan je „Memorandum o razumijevanju između Republike Hrvatske, država članica europodručja i Europske komisije o početku proizvodnje eurokovanica i o pripremnim aktivnostima prije početka proizvodnje. Sporazumom se uređuju pitanja vezana uz pripreme aktivnosti za uvođenje eura, što uključuje i izradu određene količine testnih eurokovanica. (...). Hrvatska na temelju Memoranduma može započeti s pripremnim aktivnostima, odnosno započeti izradu detaljnog scenarija za prelazak na euro, pripremu za distribuciju eurokovanica i povlačenje kuna, izbor nacionalne strane Republike Hrvatske na eurokovanicama, provedbu tehničkih priprema za zajedničku stranu eurokovanica, pripremu proizvodnog pogona za izradu eurokovanica, nabavu pločica za kovanje eurokovanica, nabavu i izradu alata za kovanje eurokovanica, izradu testnih primjeraka eurokovanica te izradu eurokovanica“.(<https://www.hnb.hr/-/potpisan-memorandum-o-razumijevanju-o-pocetku-proizvodnje-eurokovanica-i-o-pripremnim-aktivnostima-prije-pocetka-proizvodnje>)

Hrvatska posjeduje vlastitu kovnicu novca – Hrvatski novčarski zavod koja će i izrađivati ovaj novac. Na taj način ove kovanice će postati i „hrvatski proizvod“, ali moguće i proizvod za druge države europodručja u budućnosti.

U postupku odabira motiva hrvatske nacionalne strane eura i euro centa polazilo se od određenih kriterija. Tako je „osnovni kriteriji za odabir kojima su se pri odlučivanju vodili članovi Komisije za odabir i Komisije za novac jesu prihvatljivost motiva najširem dijelu javnosti neovisno o regionalnoj pripadnosti, dobi, svjetonazoru ili političkom opredjeljenju te djelotvornost motiva da bude nacionalni simbol, odnosno da postiže visok stupanj identifikacije u najširoj javnosti. Ključno je također da motiv predstavlja Hrvatsku, bilo kroz opće prihvaćene simbole, velikane, kulturne ili prirodne znamenitosti, izume ili povijesna zbivanja. Važno je i da postoji prepoznatljivost motiva kao hrvatskog i u međunarodnom okružju. Bitna je i tehnička izvedivost motiva na malim dimenzijama kovanica kao i činjenica da predloženi motiv nije podložan autorskim pravima. Naposljetku, tu je i kriterij konverzije, odnosno sposobnost motiva da olakša prijelaz na novu valutu, bilo u likovnom obliku bilo u emocionalnom povezivanju s eurom“.(https://www.hnb.hr/-/Građani_će_sudjelovati_u_odabiru_motiva_na_nacionalnoj_strani_eurokovanica)

Hrvatska je odabrala četiri motiva za svoju nacionalnu stranu eurokovanica, i to:

- 2 eura – geografska karta Republike Hrvatske
- 1 euro – životinja kuna

- 50, 20, 10 centi – Nikola Tesla³⁷
- 5, 2, 1 cent – glagoljica.

Također je odlučeno da se u pozadini svih motiva mora nalaziti „šahovnica“³⁸ kao najupečatljiviji dio grba RH. Dizajn naličja kovanica također mora uključiti obvezne elemente koji su regulirani Uredbom Vijeća (EU) br. 729/2014 o apoenima i tehničkim specifikacijama eurokovanica namijenjenih za optjecaj. Obvezni elementi za izradu prijedloga dizajna naličja eurokovanica, koji proizlaze iz Uredbe Vijeća (EU) br. 729/2014, jesu:

- tekst “HRVATSKA”, kao oznaka države članice izdavateljice
- godina “2023” kao oznaka godine izdanja
- krug od 12 zvijezda koje u potpunosti okružuju nacionalni dizajn, oznaku imena države i oznaku godine.

To ne sprječava da se neki elementi prijedloga dizajna naličja eurokovanica prošire na krug zvijezda, pod uvjetom da su sve zvijezde jasno i potpuno vidljive. Dvanaest zvijezda prikazuje se kao na zastavi Europske unije. Međutim, oznaka države “HRVATSKA” i oznaka godine izdanja “2023” ne smiju biti dio kruga od 12 zvijezda. Najmanje jedan prijedlog dizajna s motivom glagoljice mora sadržavati slova “HR” (bez navodnika) napisan uglatom glagoljicom u formi ligature (stapanje dvaju slova, s obzirom na to da postoji jedinstveni tipografski znak za kombinaciju “HR”). (<https://www.hnb.hr/-/otvoreni-natjecaj-za-izbor-dizajna-nacionalne-strane-republike-hrvatske-na-optjecajnom-kovanom-novcu-eura-i-centa>)

Geografsku kartu kao motiv na eurokovanicama ima samo Estonija. Pismo glagoljica je jedino vezano za hrvatske eurokovanice.

7. Zaključak

Hrvatska kao članica Europske unije prihvaćanjem zajedničke valute eura, sukladno standardima ove zajednice započela je, osim ostaloga, i s operativnim aktivnostima i u segmentu optjecajnog kovinskog novca koji glasi na tu valutu. Optjecajni kovinski

³⁷ Lik Nikole Tesle (različitog dizajna) se dosad pojavljuje na novcu četiri države – Republike Hrvatske i Republike Srbije te na novcu Socijalističke Republike Jugoslavije (SFRJ) i Savezne Republike Jugoslavije (SRJ).

Hrvatska - 150 kuna 2006., prigodni kovinski novac, srebro;

Srbija - novčanice: 100 dinara, izdanja 2003., 2004., 2006., 2012., 2013. (nominalna vrijednost šesta po rangu od devet apoena apoenskog niza),

- optjecajni kovinski novac: 20 dinara 2006., neplemenita slitina (nominalna vrijednost prva po rangu od pet apoena u apoenskom nizu); numizmatički novac: 1000 dinara 1996., zlato/ 300 dinara 1996., srebro/200 dinara 1996., srebro/20 dinara 1996., neplemenita slitina; 100 dinara 2018./2019., srebro i 10000 dinara 2006. zlato/5000 dinara 2006., zlato/1000 dinara 2006., srebro.

SFRJ - 500 dinara 1970/1978/1981/1986; 1000 dinara 1990. te

SRJ - 1000 dinara 1991.; 100 dinara 1992.; 5000000 dinara 1993.; 10000000000 dinara 1993.; 5000 dinara 1993.; 100 dinara 1994.; 5 dinara 1994.; 5 N. dinara 1994.; 100 dinara 2000. SFRJ je ukupno izdala 2 apoena različitog dizajna. SRJ je ukupno izdala 7 apoena istoga dizajna, ali svaki apoen ima drugu pretežitu boju. Zadnja dva apoena ove države imaju različit dizajn. Isti dizajn i boju ima zadnji apoen izdanje SFRJ i prvo izdanje istoga apoena Republike Srbije.

³⁸ Riječ šahovnica jednim dijelom može biti upitna. Ranije je gotovo jedino korištena u pogrđnom smislu za povijesni hrvatski grb.

novac (i zajednički prigodni optjecajni kovinski novac) su jedine vrste gotovinskog novca europodručja i četiri države koje službeno koriste euro koje imaju jednu stranu – revers identičnu bez obzira na državu izdavatelja (zajednička strana), a drugu stranu (nacionalna strana) - avers s nacionalnim obilježjima.

Tu stranu ovoga novca samostalno uređuju države emitenti, a trenutno je to 19 država Unije koje čine europodručje i četiri države koje službeno koriste ovu valutu. Ovakvo rješenje ima niz izuzetno značajnih dimenzija.

Optjecajni kovinski novac koji glasi na euro i euro cente je zakonsko sredstvo plaćanja u svim državama koje koriste euro kao zajedničku valutu te na taj način postaju i zajednička svojina svih svojih korisnika. Odabir motiva i način njihova apliciranja na pojedinim apoenima ili dijelovima apoenskog niza ostavlja slobodu njenim izdavateljima. Ujedno, to je i medij preko koga se, vrlo široko, promoviraju država emitent, njeni nacionalni simboli, participira se na numizmatičkom tržištu te se afirmiraju i umjetnički dosezi.

Hrvatska se odlučila, kroz širu raspravu struke i građana, odabrati četiri nacionalna motiva: geografsku kartu Republike Hrvatske, životinju kunu, povijesnu ličnost Nikolu Teslu i pismo glagoljicu.

Prvi i drugi motiv nalazit će se na apoenu 2, odnosno 1 euro. Treći motiv je namijenjen za slijedeća tri apoena apoenskog niza, a četvrti motiv će se nalaziti na tri najmanja apoena. Svaki motiv će imati podlogu od kvadratića koji čine središnji dio hrvatskog grba, zatim ime države na hrvatskom jeziku - HRVATSKA te službenu skraćenicu za Hrvatsku - HR pisano na glagoljici (najmanje na jednom prijedlogu dizajna). Ovakvo rješenje ima samo jedna država koja službeno koristi euro i nije članica europodručja (Andora).

Obod kovanice nominalne vrijednosti dva eura države emitenti ovoga apoena optjecajnog kovinskog novca samostalno uređuju što Hrvatskoj ostavlja dodatnu mogućnost za nacionalnu afirmaciju i mogućnost razlikovanja u odnosu na dosadašnja rješenja kroz apliciranje nacionalnih motiva.

U EU prisutno je ukupno pet rješenja glede broja korištenih motiva na nacionalnoj strani eura i euro centa. Najzastupljenije rješenje uređenja apoenskog niza ili dijelova apoenskog niza ovoga novca je primjena tri motiva (devet država), slijedi jedan motiv (7 država), zatim korištenje osam motiva (5 država) te tri motiva različitog rasporeda u apoenskom nizu (1 država) i četiri motiva (1 država). Od značaja je svakako i rang pojedinih motiva u apoenskom nizu u smislu isticanja njihovog značaja.

Sve države emitenti optjecajnog kovinskog novca na svim apoenima apoenskog niza ili na njegovim dijelovima, osim Grčke, na nacionalnoj strani (aversu) imaju nacionalne simbole u užem smislu (ime države ili početna slova službenog naziva države, lik državnog poglavara, grb ili zastavu). Ovi simboli se pojavljuju pojedinačno ili dva ili više simbola istovremeno kod pojedinih izdavatelja.

S obzirom na to da postoji sloboda uređenja oboda apoena 2 eura u smislu odabira natpisa i/ili simbola, šest država Estonija, Finska, Grčka, Njemačka, Slovačka i Slovenija) imaju nacionalne simbole u užem smislu (ime države, grb) na ovoj strani kovanica.

Na ovome novcu prisutni su i nacionalni motivi svake države koji se mogu svrstati u kategoriju motiva istih obilježja. U ovoj kategoriji, kao nacionalni simboli, najzastupljenija su različita arhitektonska zdanja, povijesne ličnosti, flora, fauna, moto države i personifikacije države.

Simboli koji se pojavljuju na eurokovanicama su i antikni i povijesni novac zatim i simboli koji su korišteni ranije na nacionalnom novcu, dijelom izmijenjenom (osuvremenjenom) ili neizmijenjenom dizajnu.

Potpisom Memorandum o razumijevanju između Republike Hrvatske, država člаница europodručja i Europske komisije o početku proizvodnje eurokovanica počinju aktivnosti Hrvatske kovnice novca.

Literatura:

<https://www.hnb.hr> (7.7.2021.)

<https://www.ecb.europa.eu/euro/coins/> (7.7.2021.)

<https://www.ecb.europa.eu/euro/visually/html/index.hr.html> (19.2.2020.)

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/euro-coins-and-notes/euro-coins/common-sides-euro-coins_en#twoeuro (19.2.2020.)

<https://www.hnb.hr/-/otvoreni-natjecaj-za-izbor-dizajna-nacionalne-strane-republike-hrvatske-na-optjecajnom-kovanom-novcu-eura-i-centa> (10.9.2021.)

https://www.hnb.hr/-/Građani_će_sudjelovati_u_odabiru_motiva_na_nacionalnoj_strani_eurokovanica (2.7.2021.)

<https://www.hnb.hr/-/potpisan-memorandum-o-razumijevanju-o-pocetku-proizvodnje-eurokovanica-i-o-pripremnim-aktivnostima-prije-pocetka-proizvodnje> (11.9.2021.)

<https://nbs.rs> (12.9.2021.)

Uredba Vijeća (EU) br. 729/2014 o apoenima i tehničkim specifikacijama eurokovanica namijenjenih za optjecaj

Uredba Vijeća (EZ) o uvođenju eura br. 1103/97., 17. lipanj 1997.,

Uredba Vijeća (EZ) o uvođenju eura novčani promet br. 974/98., svibanj 1998.,

Odluka Europske središnje banke o apoenima, specifikacijama, reprodukciji, razmjeni i povlačenju euro novčanica (ECB / 2003/4) (2003/205 / EC), ožujak 2003.,

Smjernica o provedbi mjera za suzbijanje reprodukcije novčanica koje glase na euro, razmjeni i povlačenju euro novčanica (ECB / 2003/5) (2003/206 / EC), ožujak 2003.,

Uredba Vijeća (EZ) br. 975/98., svibanj 1998. o apoenima i tehničkim specifikacijama kovinskog novca namijenjenog za optjecaj,

Uredba Vijeća (EZ) br. 2182/2004., prosinac 2004. o medaljama i žetonima sličnim kovinskom novcu europodručja,

Uredba Vijeća (EZ) br. 2183/2004., prosinac 2004. o proširenju primjene Uredbe (EZ) br. 2182/2004 o medaljama i žetonima sličnim kovinskom novcu europodručja na države koje nisu dio europodručja.

Matić, B. (2020). Euro - buduće zakonsko sredstvo plaćanja u Hrvatskoj, *Numizmatičke Vijesti*, 73, str. 150-178.